

СЕКЦІЯ «ПЕРЕКЛАД»

УДК 811.111'373.7

Приходько А. М.

д-р філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ЛІНГВОСЕМІОТИКА ТЕКСТІВ ДИСКУРСИВНОГО ЖАНРУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН» В АНГЛО-ТА НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

Феномен «національний гімн» (НГ) розглядається у загальній гуманітаристиці як деякий програмний документ, в якому закорінено цілу низку т. зв. «мобілізаційних» функцій цілеспрямованого вербального впливу. Серед них: інтегративно-консолідаційна, аксіогенна, ідеологічна, сугестивна, експресивна, парольна, лаудативна, патріотична, перформативна та ін. [1, с. 35]. У такий спосіб НГ виступає концентрованим виявом самоідентифікації та -інтерпретації соціокультурної спільноти.

У всьому своєму функційному різнобарв'ї НГ постає як «акт громадянської літургії» [2, с. 217], в якому в ідеалі зливаються в єдине ціле музика і текст. Акт виконання НГ під час офіційних заходів дає підстави розглядати його як дискурсивний акт з глибоким сугестивним підґрунтям, що його можна вивчати у міждисциплінарних вимірах.

Феномен НГ є добре відомим філологічній науці, зокрема літературознавству. Останнє витлумачує його як відносно закрий список текстів малого формату з відомим авторством. Уналежнюючи НГ до розряду віршованих лірико-поетичних творів, воно вважає гімн найдавнішим літературно-музичним жанром культового походження, ризновидом релігійної та героїчної лірики.

З лінгвістичної точки зору НГ може та має розглядатися як дискурсивний жанр гібридного типу, оскільки в ньому сходяться та взаємодіють різні дискурсивні формації – художня, політична, ритуальна, патріотична. Дискурсивний жанр НГ екзистенційно залежить від homo loquens у двох своїх іпостасях – фігури агента (суб'єкт мовлення, адресант, ідеологічний глашатай) і фігури клієнта (об'єкт мовлення, адресат, споживач). При цьому характерною їх рисою є анонімність агента і знеособленість клієнта дискурсу. На рівні ж глибинної репрезентації обидві фігури віддзеркалюють демонстративну неприхованість свого колективного образу – держави в першому випадку і народу – у другому.

Предметна область текстотипу НГ може бути окреслена лінгвістикою в рамках структурної та когнітивно-дискурсивної

парадигм. Остання пропонує доволі різноманітний опціон: лінгвокультурні, морфосинтаксичні, прагмасемантичні, риторично-стилістичні та ін. аспекти вивчення текстової матерії на матеріалі різних природних мов – зокрема, англійської (АНГ) і німецької (ННГ).

Лінгвокультурне осмислення текстів АНГ/ННГ найоптимальнішим чином уможливають два провідні поняття – система і концепт. Разом вони пропонують свій дочірній галузі, лінгвоконцептології, відносно нове термінопоняття – концептосистема. Виходячи з того факту, відмітимо, що, осяяна ореолом фетишизації, його концептосистема будується за принципом ієрархії. На її вершині знаходиться метахтон ANTHEM / HYMNE, нижче розташовуються дві концептивні сфери та підпорядковані їм ментальні домени. Вінчають систему автохтони – «ріднотекстові» концепти, що власне й визначають концептуальний візерунок НГ.

У своєму найузагальненішому вигляді концептосистема текстів АНГ/ННГ постає як ланцюжки безкінечних включень ($\subset$) низхідних ментефактів у висхідні, як входи автохтонів у ментальні домени, а тих – у ментальні сфери: метахтон ANTHEM / HYMNE $\subset$ сфера АПЕЛЮВАННЯ $\subset$ {БОЖЕСТВЕННЕ ($\subset$) (GOD | LORD / GOTT), СИМВОЛЬНЕ $\subset$ (KING|QUEEN / KÖNIG, FÜRST, KAISER), РІДНЕ $\subset$ (MOTHERLAND / HEIMAT, LOVE / LIEBE, ЗАГРОЗЛИВЕ $\subset$ (ENEMY / FEIND)); сфера КОНТЕМПОРАЛЬНІСТЬ $\subset$ {СЛАВЕТНЕ МИНУЛЕ $\subset$ (WAR, VICTORY, FLAG, WEAL; NOT, RUHM) $\subset$ ГАРНЕ ТЕПЕРІШНЄ (STAR-SPANGLED BANNER, LAW, LAND; HEIM, WIESEN, RHEIN), $\subset$ ЩАСЛИВЕ МАЙБУТНЄ (PEACE, TRUTH, SUN; SONNE, GLÜCK, HOFFNUNG, RECHT)}.

Предикативна мережа АНГ/ННГ задається взаємодією трьох предикативно значущих субкатегорій – персональності, модальності та темпоральності, які являють собою каталізатори комунікації.

Модальна карта текстів АНГ/ННГ орієнтована значною мірою на внутрішні засоби. Серед них продуктивними є індикатив та імператив на тлі повної відсутності суб'юнктиву / кон'юнктиву. Повною відсутністю визначаються й адвербіальні засоби зовнішньої модальності, тоді як модальні дієслова may та shall / müssen і sollen є доволі активними, зокрема, в директивних закликах.

На темпоральній карті текстів АНГ релевантними виявляються часові форми Present Simple і Future Simple зі значною кількісною перевагою першої. Інші часові форми або відсутні, або не є статистично релевантними, що повністю корелює з концептуальними настановами ГАРНЕ ТЕПЕРІШНЄ і ЩАСЛИВЕ МАЙБУТНЄ. Натомість для ННГ релевантними виявляються всі часові форми – минулого (*Perfekt*,

Imprefekt), теперішнього (*Präsens*) і майбутнього (*Futurum 1*). Щоправда, *Präsens* тут є найпродуктивнішою формою, а в багатьох випадках – і універсальною. Факт вибору часових форм повністю вписується в провідну ідейну настанову текстів АНГ/ННГ – рішуче відмежування держави від минулого і її поступальний рух від щасливого теперішнього до іще більш щасливого світлого майбутнього.

Персональна карта текстів АНГ/ННГ зумовлюється різною вагомістю трьох задіяних у текстах АНГ осіб, які реалізуються в діалогічному або монологічному режимах комунікації. При цьому рух мовленнєвих сигналів відбувається лише в одному напрямі – від агента дискурсу до клієнта. Діалог виявляється в обох текстових кластерах не тільки «усіченою» архітектоніко-мовленнєвою формою, а й способом поступового переходу до внутрішнього монологу (гімн США).

Особливої значущості набуває власне синтаксична специфіка текстів АНГ/ННГ. Передусім звертає на себе увагу авторська пунктуація, яка часто не відповідає канону (межі речення розмиті, його кінець часто маркується комою замість крапки), безліч лапідарних і однослівних речень-вигуків, взаємомонтованість частин сурядних і однорідних конструкцій, обмаль підрядних побудов, відсутність періодів тощо). Найсуттєвішою ж властивістю синтаксичного візерунку гімнів є співвідношення у використанні простого і складного речення, яке нагадує золоту пропорцію (62 % : 38 %), тобто корелює з числами Фібоначчі.

Найпоширенішим способом прагмасемантичного аранжування текстів АНГ/ННГ є розповідна нарація (констатив). Очевидно, не директивність (*God save the King; Gott erhalte, Gott beschütze Unsern Kaiser!*) і не промісивність (*We will o'er all prevail /Ліберія/*), а констатувальність зі своїм ненав'язливим інтенційним форматом доносить до клієнтів АНГ/ННГ «гімн» – провідну національну ідею, яка на тлі дійсних і уявних викликів має зцементувати націю в міцну і неподільну сутність, в якій пануватимуть непохитні моральні цінності. Вінцем такої іллокутивної наснаги виступають перформативи (*We pledge our devotion /C.- Леоне/; Alle schwören wir dir: Du wirst leben! /Бельгія/*).

Іллокутина картина текстового простору АНГ/ННГ під тиском заданої суспільним узусом концептосистеми відбиває свою подвійну зверненість: до Бога як вищої інстанції, як хранителя вищих моральних цінностей і до народу як їх споживача. Іллокутивний візерунок АНГ фіксує, з одного боку те, що є («світ → слово»), і закликає до того, що має бути («слово → світ»): єдність, боротьба, щастя, доля, батьківщина – все те, що підпадає під концепт ЩАСЛИВЕ МАЙБУТНЄ.

Лінгвосоціотична організація АНГ/ННГ спирається на міцний сугестивний субстрат і тим самим корелює з феноменом НЛП, завдяки чому в них зростає роль соціального інжинірингу. Тож, доводять фахівці [2, с. 215], через тексти гімнів реалізується підтримка існуючого культурного порядку і, відповідно, відбувається бажана інтерпретація смислів, що рекомендуються правлячими елітами задля виправдання права на своє існування (у плані контролю «нормативної поетики» текстів, використовуваних для формування духовного світу національної спільноти).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Риженьких В. О. Когнітивно-функційна організація мовленнєвого жанру «державний гімн» (на матеріалі текстів англійських країн) [Текст] / В. О. Риженьких // Кваліфікаційна робота магістра. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка». – 2023. – 110 с.
2. Хорошилов О. Естетичний інструментарій формування уявних спільнот: феномен національного гімну [Текст] / О. Хорошилов // Міжнародні та політичні дослідження : зб. наук. праць. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2021. – № 34. – С. 212 – 231.